

Р.О. ПІСКУНОВ, викладач, ХІБС УБС НБУ, Харків

А.О. ДЗЯДЕВИЧ, магістрант, ХІБС НБУ, Харків

ПОТОКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

У даній роботі вперше подано дискримінаційний аналіз понять обіг і оборот в контексті визначення потокового регулювання банківськими ризиками, розглянуто теоретичні підходи щодо визначення поняття «банківський ризик» в вітчизняній економічній літературі; узагальнено підходи до інтерпретації категорії «банківський ризик» та на цій основі уточнено трактування сутності визначення «банківський ризик».

В данной работе впервые представлены дискриминационный анализ понятий обращение и оборот в контексте определения потокового регулирования банковскими рисками, рассмотрены теоретические подходы к определению понятия «банковский риск» в отечественной экономической литературе; обобщены подходы к интерпретации категории «банковский риск» и на этой основе уточнена трактовка сущности определения «банковский риск».

This work at first presents the discriminatory analysis of definitions circulation and turnover in the context of defining the stream bank risk regulation, the theoretical approaches concerning definition «bank risk» in the national economic literature are considered; approaches to the interpretation of the category «bank risk» are generalized and on this basis interpretation of the essence of the definition of «bank risk» is refined.

Постановка проблеми. Питання стійкості банківської системи стає все більш і більш актуальним, йому приділяється найбільша увага вітчизняних економістів. Теорія і практика дають змогу вважати, що ризик є невід'ємним аспектом банківської діяльності. Незважаючи на велику кількість наукових праць, що стосуються досліджуваного питання, на сьогодні визначення банківських ризиків потребує подальшого наукового дослі-

дження. І тому одним із найважливіших напрямків досліджень є правильне і точне визначення поняття «банківський ризик».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності банківських ризиків було присвячено наукові праці багатьох українських вчених та дослідників: Кльоба В.Л., Хараман В.С., Бондаренко Л.А., Вошило М., Раєвська Т., Стельмах В.С., Головач А.В. Аналіз наведених публікацій дозволив виявити неоднозначність підходів щодо визначення поняття «банківських ризиків».

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в уточненні складової фінансового ризику: «банківський ризик». При створенні дослідження для досягнення поставленої цілі були вирішені такі завдання: розглянуто теоретичні підходи щодо визначення поняття «банківський ризик» в вітчизняній економічній літературі; узагальнено підходи до інтерпретації категорії «банківський ризик»; уточнено трактування сутності визначення «банківський ризик».

Результати. Банківська система України відіграє провідну роль не тільки в здійсненні структурних перетворень, а і у формуванні ринкових механізмів у економіці в цілому. В останні роки значно збільшився її вплив на темпи економічного зростання. Для того, щоб реалізувати подальший вплив банків на фінансову, інвестиційну, виробничу та інші сфери економіки, не повинно бути жодних сумнівів у їх стійкості. І тому особлива увага приділяється регулюванню банківської діяльності. Головними цілями регулювання банківської діяльності є підтримка стабільності банківської системи, конкурентного середовища серед банків та захист інтересів вкладників і кредиторів. Вирішення саме цих завдань дозволить, з одного боку, ефективно виконувати банками свої головні функції, а з другого – забезпечити стійкість і динамічний розвиток національної економіки. На думку авторів, забезпечити стійке функціонування банків та виконання ними важливих фінансових функцій можна завдяки досконалому механізму потокового управління банківськими ризиками.

Але що стосується потокового управління банківськими ризиками, то для вирішення проблеми потрібно звернутися до сутності поняття «потік». При аналізі було виявлено ряд розбіжностей щодо трактування поняття потоку – це є обіг чи оборот. Тому доцільним є розгляд підходів до теоретичного обґрунтування категорій «обіг» та «оборот». Вважається, що поняттю «обіг» притаманна наявність товарної форми обміну, а «обороту» – ні; «обіг» не включає розуміння закінченості циклу певних операцій і повернення у вихідний пункт, а «обороту» – включає; в той же час і поняття «обіг» і поняття «оборот» ототожнюється з рухом.

Аналіз показує, що поняття обігу і обороту мають відмінності, і ототожнювати їх було б невірним. Але потрібно зауважити, що ці визначення також мають і спільні риси. І тому автор пропонує дискримінаційний аналіз понять обігу і обороту, що наведений в табл. 1.

Таблиця 1 – Дискримінаційний аналіз категорій «обігу» і «обороту»

	Оборот	Обіг
Теоретичне значення		
Взаємозв'язок елементів	Замкнутий циклічно повторюваний процес, в межах певних обмежувальних параметрів	Має складно орієнтований зв'язок елементів
Характер розвитку	Має закінчений цикл певних операцій і повернення у вихідний пункт	Обіг цієї властивості не має
Фактор часу	Має певну тимчасову мету, так як функціонує в межах певних параметрів	Обіг цієї властивості не має
Практичне значення		
Регулювання грошових потоків	Основна ціль – максимізація прибутку	Основна ціль – стратегія розвитку
Фінансові ризики	В обігу і обороті при регулюванні грошових потоків різну питому вагу мають різні фінансові ризики, які впливають на досягнення кінцевого результату	
Оцінка (аналіз)	Має кількісну характеристику	Ця властивість «розмита»

Зауваживши все вищезазначене можна зробити висновок, що потоком є обіг певним нематеріальних чи матеріальних речей протягом певного періоду. Наведене визначення дає змогу уточнити сутність саме потокового управління банківськими ризиками.

Регулювання є одною із головних функцій управління. За допомогою цієї функції досягається необхідний стан впорядкованої системи та її стійкість у межах параметрів, що задаються. Контроль за банківськими ризиками, їх аналіз та управління ними являє собою один із найважливіших факторів, що визначає прибутковість банку. Для того щоб правильно і раціонально управляти банківськими ризиками потрібно мати чітке уявлення про сутність поняття цих ризиків. Аналіз дає змогу стверджувати, що різні науковці ставляться до визначення поняття банківських ризиків з різних сторін, розглядають різні аспекти цього поняття. Тому пропонується розглянути Таблицю 2, де наведені визначення даної категорії різними групами вчених. Проаналізувавши таблицю можна стверджувати, що наведені визначення є занадто загальними, не всі уточнюють специфіку банківських операцій, висвітлюють вплив лише на якусь певну сторону банківської діяльності.

Таблиця 2 – Трагування категорії банківський ризик вітчизняними вченими

Автор	Визначення	Коментар
1	2	3
Колодізев О., Чмута І.	Ризики банківської діяльності – все те, що пов'язано з непередбачуваними змінами в обсягах, доходності, вартості і структури активів і пасивів [11].	Визначення не розкриває поняття «ризик» та особливості діяльності банківської установи

Продовження Таблиці 2

1	2	3
Хараман В.С	Банківський ризик – це ситуативна характеристика діяльності будь-якого виробника, зокрема банку, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі наслідки у разі неуспіху [17].	Визначення є загальним, таке визначення можна віднести до ризикованості діяльності будь-якого підприємства
Береславська О.І., Наконечний О.М., Пясецька М. Г.	Банківський ризик – можливість втрати ліквідності або отримання фінансових збитків [3].	Визначення стосується лише втрати ліквідності та отримання фін. збитків, потрібно звернути увагу на особливості діяльності банківської установи, адже втратити ліквідність і понести фінансові збитки може будь-яка установа
Матрос Є.О., Слободенюк О.В., Бідюк П.І	Банківський ризик – це категорія, що відображає міру можливих відхилень від цілей внаслідок впливу несприятливих зовнішніх або внутрішніх факторів, які в разі реалізації призводять до втрат або зменшення ринкової вартості капіталу банку [13].	Визначення є вузьким, тому що головним збитком розглядається лише втрата ринкової вартості капіталу банку
Дзездзик І.Б	Банківський ризик – імовірність виявлення чи упущення фінансової операції, що потенційно може бути пов'язана з відмиванням злочинних доходів [9].	Визначення не стосується категорії «банківський ризик»; це визначення стосується тіньової діяльності будь-якої установи, а не ризиків у банківській діяльності
Постанова Правління НБУ	Ризик (з точки зору банку) – потенційна можливість недоотримання або зменшення ринкової вартості внаслідок несприятливого впливу зовнішніх або внутрішніх факторів [1].	У визначення йдеться мова про ринкову вартість капіталу банку, інші ознаки ризику розглядаються не настільки лаконічно
Бондаренко Л.А.	Банківський ризик – вірогідність відхилення від сподіваного результату; загроза втрат; вірогідність отримання як збитків, так і прибутку; невпевненість передбачення результату; ситуативна характеристика діяльності банку, що відображає невизначеність її результату; діяльність банку, пов'язана з подоланням невизначеності [5].	Визначення не є прийнятним, тому що перераховує всі можливі варіанти поняття «ризик», відсутня специфіка банківської діяльності; це визначення повинне бути більш лаконічнішим
Романенко Л.Ф., Коротєєва А.В.	Ризиком у бізнесі, і банківській діяльності зокрема, є дії суб'єкта господарювання за непрозорих, незв'язаних обставинах [15].	Визначення є занадто загальним; відсутня конкретизація дій суб'єкта ризику, що могли б призвести до негативних наслідків
Вошило М.	Ризик у банківській справі -це ймовірність події, яка може негативно вплинути на прибутковість або капітал банку [7].	Висвітлює лише вплив на прибутковість та капітал, а також потрібно пояснити поняття «події», що здійснює негативний вплив на об'єкти ризику

Закінчення Таблиці 2

1	2	3
Раєвська Т	Ризик у банківській діяльності – можливість зазнати втрат у разі виникнення несприятливих обставин [14].	Визначення можна віднести до будь-якої діяльності, а не до банківської зокрема; відсутнє уточнення обставин, через які установа зазнає втрати
Кльоба В.Л.	Банківський ризик – це можливість прийняття раціонального / нераціонального управлінського рішення, у межах якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії чинників невизначеності, підсумком чого є отримання банком одного з трьох економічних результатів: негативного (збиток), нульового або позитивного (прибуток) [12].	Визначення в цілому є прийнятним, але йдеться мова лише про прийняття управлінських рішень
Бережний О.	Банківський ризик – загроза втрати банком частини своїх ресурсів, недоодержання своїх доходів чи додаткових витрат у результаті здійснення фінансових операцій [2].	Визначення потребує уточнення, а саме які фінансові операції банк може понести втрати
Бобиль В.	Банківський ризик – це потенційна ймовірність відхилення від спланованого економічного (фінансового) результату [4].	Визначення є занадто загальним, не повністю розкривається поняття «ризик»; визначення потрібно прив'язати до діяльності банківської установи
Загородній А. Т., Вознюк Т,Л.	Ризик банківський – небезпека втрат, що впливають зі специфіки операцій здійснюваних кредитними установами [10].	Визначення не уточнює через які банківські операції кредитна установа може понести втрати
Стельмах В.С.	Банківський ризик – небезпека виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, доходу, грошових коштів у зв'язку з випадковою зміною умов кредитно-фінансової діяльності, несприятливими обставинами [16].	Визначення можна віднести до діяльності будь-якої фінансової установи, потрібно звернути увагу на діяльність банку
Віднійчук-Вірван Л.А.	Ризики банківські – небезпека збитків, які впливають зі специфіки банківських операцій, здійснюваних в умовах ринкових відносин [6].	Визначення є занадто загальним, без уточнення специфіки банківської діяльності; визначення потрібно більш конкретизувати
Головач А.В	Банківські ризики – очікування імовірного позитивного чи негативного результату або так званого нуль-результату, коли не завдано збитків, але не отримано очікуваного прибутку на вкладений капітал [8].	Визначення вказує на можливий позитивний результат, що ніяк не можна віднести до банківських ризиків

Також потрібно відмітити деякі аспекти, на які не було звернуто уваги зазначених авторів:

1. Не показано зв'язок як з внутрішніми, так і зовнішніми чинника-

ми діяльності банківських установ;

2. Не висвітлено діяльність банківських установ в умовах невизначеності.

Враховуючи усі недоліки та зауваження, які були виявлені під час дослідження автор пропонує наступне визначення

Банківський ризик – ймовірність відхилення від очікуваного результату при здійсненні своєї діяльності в умовах невизначеності через несприятливі обставини у зв'язку з впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників.

Поняття банківського ризику, наведене автором, показує основні фактори впливу та виникнення банківських ризиків, визначає якісну і кількісну складові ризику. А також, на основі цього визначення можна розробити ефективний механізм потокового управління банківськими ризиками.

Висновки. В дослідження вперше надано дискримінаційний аналіз понять обіг і оборот в контексті визначення потокового регулювання банківськими ризиками та уточнено основну складову фінансового ризику: банківський ризик».

Визначення, наведене автором, узагальнює існуючі визначення поняття банківського ризику, показує його сутність, визначено діяльність банківської установи в умовах невизначеності, враховує як зовнішні, так і внутрішні чинники його виникнення, а також показане місце банківського ризику в системі економічних категорій. Це дає змогу в майбутньому точніше вибудувати понятійно-категоріальний апарат фінансового ризику та на цій основі запропонувати уточнену класифікацію фінансового ризику.

Список літератури: 1. Про методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова Правління НБУ № 361 від 2 серпня 2004 року – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 2. *Бережний О.* Ризики використання послуг банків для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансування тероризму в системі банківських ризиків / *О. Бережний* // Вісник НБУ. – 2009. – № 4. – С. 3-7. 3. *Береславська О.І.* Міжнародні розрахунки та валютні операції: [навч. посібник] / [*Береславська О.І., Наконечний О.М., Пясецька М.Г.* та ін.]; за заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – 392 с. 4. *Бобиль В.* Сучасний ризик – менеджмент у банківській діяльності: теоретичний аспект / *В. Бобиль* // Вісник НБУ. – 2008. – № 11. – С. 28-32. 5. *Бондаренко Л.А.* Ризик – менеджмент кредитної діяльності банків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / *Л.А. Бондаренко*; КНЕУ імені Вадима Гетьмана. – К., 2007. – 23 с. 6. *Віднійчук-Вірван Л.А.* Міжнародний банківський бізнес: базові категорії, поняття, терміни: [навч. посібник.] / *Віднійчук-Вірван Л.А.* – Львів: «Магнолія 2000», 2007. – 312 с. 7. *Воцило М.* Основи управління ризиками у банківській справі / *М. Воцило* // Вісник НБУ. – 2001. – № 10. – С. 51-52. 8. *Головач А.В.* Статистика банківської діяльності: [навч. посібник.] / *А.В. Головач, В.Б. Захожай, К.С. Базилевич.* – К.: МАУП, 1999. – 176 с. 9. *Дзездзик І.Б.* Місце ризиків у системі фінансового моніторингу операцій банківської установи. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/RE/2008_4/Re20_0804_14.pdf. 10. *Загородній А.Г.* Фінансово-економічний словник / *А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк.* – К.: Знання, 2007. – 1072 с. 11. *Колодізев О., Чмута І.* Трансфертний підхід до мінімізації ризиків у процесі антикризового управління банком. / *О. Колодізев, І. Чмута* //

Вісник НБУ. – 2005. – № 10. – С. 25-27. **12.** *Кльоба В.Л.* Вдосконалення ризик – менеджменту комерційного банку // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chembiol/nvntu/193/187_Kloba_19_3.pdf. **13.** *Матрос С.О., Слободенюк О.В., Бідюк П.І.* Методи аналізу можливих втрат внаслідок реалізації банківських ризиків / *С.О. Матрос, О.В. Слободенюк, П.І. Бідюк.* – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Pit/2008_2/matmodelirova_jii_e/bidyuk.htm. **14.** *Раєвська Т.* Практичні підходи до оцінки ризиків у діяльності банків / *Т. Раєвська* // Вісник НБУ. – 2005. – № 8. – С. 9-14. **15.** *Романенко Л.Ф., Коротесва А.В.* Ризики у банківській діяльності / *Л.Ф. Романенко, А.В. Коротесва А.В.* // Фінанси України. – 2003. – № 5. – С. 121-127. **16.** *Стельмах В.С.* Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: *В.С. Стельмах* (голова) та ін. – К.: Молодь. Ін Юре, 2001. – 680 с. **17.** *Хараман В.С.* Вплив чинників банківських ризиків на ресурсну базу комерційних банків. / *В.С. Хараман.* – Режим доступу: [http://www.donduet.edu.Ua/docs/vestnik/2006/Vest_TIR_\(21\)_2006/FID/haraman.doc](http://www.donduet.edu.Ua/docs/vestnik/2006/Vest_TIR_(21)_2006/FID/haraman.doc).

Надійшла до редколегії 11.07.2011.